

Mål og fagplan for billedkunst

Billedkunst er obligatorisk fra 0 til 9. klasse.

Indeholdt i billedkunst er billedfremstilling, billedkommunikation og billedanalyse.

Billedkunst består af:

Tegning, som dels indgår i hovedfag dagligt og dels af fagtimer.

Maling, som indgår dels som fagtimer og dels i hovedfag.

Formtegning, som fagtime fra 1. til 5. klasse og siden indgår det i hovedfag.

Kompetencemål for 9. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at kunne:

- fremstille og formidle egne projekter med visuelle udtryk
- analysere billeder og billeders funktioner i forskellige kulturer
- give kunstneriske oplevelser et præcist sprogligt udtryk

Kompetencemål for 3. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at:

- kunne udtrykke sig i plane og rummelige billeder
- kunne samtale om egne og andres billeder
- kunne kommunikere gennem billeder

Videns og færdighedsmål efter 3. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at :

- udforske rette og krumme linjers muligheder og begrænsninger og kunne tegne sammensatte former i luften, på tavlen og på papir
- sammensætte og tegne rette og krumme linjer i symmetriske former om såvel vertikale, horisontale som skråstillede akser
- kunne gentage sammensatte, symmetriske former således, at der opstår borter
- kunne give udtryk for indre oplevelser og forestillinger ved lærestoffet gennem egne billeder
- kunne tegne og male ud fra ideer og oplevelser
- have viden om tegneredskabers udtryksmuligheder
- kunne udtrykke sig grafisk med våde og tørre farver
- have viden om farverne (primær/sekundær) og have erfaring med at blande dem i forskellige kombinationer og valører
- kunne fremstille et maleri/tegning/collage med et tematisk udtryk
- have viden om materialer anvendelses og udtryksmuligheder
- kunne fremstille rummelige konstruktioner
- have viden om sammenføjningsteknikker
- kunne kategorisere og have viden om motivkredse

- kunne samtale om billeders opbygning og indhold
- have viden om billedopbygning og enkle fagord og begreber
- kunne samtale og have viden om billeders funktioner
- kunne aflæse centrale informationer i billeder
- have viden om enkle visuelle og skriftlige notatteknikker
- kunne præsentere egne billeder på skolen
- have viden om enkle præsentationsformer
- kunne etablere en udstilling i fælles billedprojekter
- have viden om udstillingsformer

Kompetencemål for 6. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at:

- kunne eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering
- kunne vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur-og fagområder
- kunne udtrykke ideer og betydninger visuelt

Videns og færdighedsmål efter 6. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at:

- benytte sig af indøvede færdigheder i frihåndsgeometri i planlægning og udførelse af eget arbejde med ornamentik
- benytte kundskaber om skrift, geometri, farve og form som udtryk for faglig forståelse i forskellige temaer
- have kendskab til billedets udtryk og betydning for mennesker i forskellige tider og kulturer
- kunne tegne helheder og detaljer ud fra iagttagelser
- have viden om iagttagelses- og tegneteknikker
- kunne tilføre tegninger stemning med lys og skygge
- have viden om tegneteknikker til at udtrykke lys, skygge og dybde i billeder
- kunne fremstille billeder i flere lag
- have viden om lagdelt billedopbygning
- kunne anvende farvernes virkemidler til at skabe en bestemt stemning
- har viden om farvelære
- kunne fremstille billeder med arkitekturelementer
- have viden om arkitekturelementer
- kunne inddrage omgivelserne i billedfremstilling
- kunne have viden om fugle-, frø- og normalperspektiv
- kunne formidle viden med billeder
- have viden om layout og billeders kommunikative funktion indenfor andre fagområder
- kende til og have tegnet udvalgte typer bygninger med udgangspunkt i historieundervisningen

Videns og færdighedsmål efter 9. klasse

Undervisningen giver eleven mulighed for at:

- vise grundlæggende overblik over og se sammenhæng i det historiske materiale om billedkunstens udvikling i de forskellige perioder fra oldtiden frem til 1500-tallet
- iagttage og sætte ord på de vigtigste epoker i billedkunstens historie, deres særpræg og vekslende udtryksformer med aktiv brug af tilegnede begreber og kundskaber
- blive fortrolig med et udvalg af centrale kunstnere, deres værker og biografier
- relatere til de vigtigste faglige begreber og termer
- opelske en skærpet iagttagelse
- opleve og begribe bygningers rumskabende og sociale virkning
- give iagttagelser et præcist sprogligt udtryk
- forstå og bruge principperne for skrift, ornamentik og kunstneriske virkemidler i egne arbejder
- kunne gøre bevidste valg af materiale og teknik under planlægningen af forskellige arbejder
- bruge farve- og valørperspektiv
- kende og bruge lovene for tegning af centralperspektiv
- udføre faglige illustrationer med stor grad af præcision
- tegne enkle genstande i forskellige rids (plan, snit og facade) i målestok
- kunne planlægge en kommunikativ billedproces fra skitse til færdigt produkt
- have viden om afsender og modtagerforhold i billeder
- have viden om materialers udtryksmuligheder
- kunne kommunikere betydning i stillede opgaver med selvvalgte udtryksformer
- kunne kombinere udtryksformer i formidlingen af et tematisk projekt
- have viden om formidlingsformer
- kunne analysere billedgenrer i den visuelle kultur
- kunne analysere visuelle fremstillinger til belysning af forskellige sagsforhold
- have viden om design og layout

Fagplan for billedkunst

Indledning

Kunst er et grundlæggende træk ved den menneskelige eksistens og væremåde. Den er en forudsætning for læring og social udvikling. Kunst er et universelt sprog, som formidler det komplicerede på en forståelig måde og giver os redskaber til at håndtere det.

Kunsthaglige aktiviteter bringer mennesket i kontakt med mere end stof, farve og form. En skabende aktivitet engagerer følelseslivet, sætter individet i kontakt med sig selv og giver mulighed for oplevelse og erkendelse af rent almengyldige menneskelige principper. Kunstens ydre, materielle form, farve og udtryk giver sanseerfaringer som kan gå ud over det fysiske plan. Oplevelsen af et abstrakt indhold ved kunstværket giver erfaring på et ideelt plan. I kunsten samtaler det materielle med det åndelige.

Der er to sider ved kunst: Oplæring i kunstfagene, og oplæring gennem kunstfaglige aktiviteter. På Michaelskolen sker undervisningen gennem kunstfaglige aktiviteter fra første skoledag. Undervejs i skoleforløbet skilles enkelte kunstfag ud som egne fag, i tillæg til den fortsatte brug af disse aktiviteter tværfagligt.

Elevene får gennem et mangfoldigt fagtilbud erfaring med højst forskellige materialer. Det karakteristiske ved materialet og det værktøj som er nødvendigt til bearbejdelsen, stimulerer eleverne alsidigt gennem det fysiske sansbare og gennem de følelsesmæssige oplevelser de får. Elevene lærer at tænke både praktisk og æstetisk; resultatet skal være både skønt og funktionelt.

Kunsten og kunstundervisningen skal ikke bare være en opdragende aktivitet, men også en erkendelsesmetode, hvor iagttagelse, opmærksomhed, mental tilstedeværelse og vurderingsevne øves. Den skal udvikle færdigheder, stimulere skaberglæde og undring, men også flytte grænser.

Den konkrete gevinst ved arbejdet med kunstfagene er mangfoldig:

- Øvelse i præcis iagttagelse og sansning.
- Øget evne til at opleve skønhed og andre kvaliteter i natur og i kulturudtryk.
- Udvidelse af erfaringsområdet i mødet med egne og andres frembringelser.
- Stimulering af spontanitet, kunnen og tryghed i skabende processer.
- Styrkelse af virkelighedssans og selvvurdering i omgang med opgaverne.
- Udvikling af sociale færdigheder, særlig gennem samarbejde i kunstneriske projekter.
- Erfaring med og opøvelse af "flow", fokuseret motivation; at komme i den mentale tilstand hvor man er et med det man arbejder med, hvor skellet mellem selvet og omgivelserne viskes ud og man handler intuitivt og lærer og præsterer på et anderledes plan. Forskningen har vist at disse erfaringer og færdigheder har stor værdi for al læring og forståelse, på tværs af konventionelle faggrænser.

Billedkunstundervisningen begynder lige fra skolestart som integrerede aktiviteter i hovedfagsundervisningen og øves bl.a. i periodehefterne, og sideløbende hermed har klasserne 1-2 deciderede tegne- og eller maletimer i fagtimerne. Fra 9. klasse sker der en videre specialisering og fordybelse, kunsthistorie får sin egen 6 ugers blokundervisning i hovedfag, og ligeledes i blokundervisning om eftermiddagen undervises der i penseltæknik, croquistegning og plakattegning.

1. klasse

Maling: Polariteten gult/blåt danner ofte grundlag for den første maleøvelse. Ved videre kombination af to og to farver kan man opleve spændingsrige kontra spændingsfattede kontraster. Primærfarverne sættes ind i forskellige konstellationer. Farverne forandres, og farveskalaen udvides efterhånden med sekundærfarverne. Der gøres grundige øvelser med det maletekniske – fugtighed, farvemængde, penselføring. De fleste af disse øvelser har som mål at føre eleverne ind i oplevelsen af farvespekteret og farvernes dynamik.

Formtegning: Arbejdet med linieføring begynder allerede den første skoledag med den rette og den krumme linie, og derved er et urmotiv inden al tegning blevet berørt. Når den rette og den krumme kombineres, kan jo i princippet enhver form genskabes tegnerisk. Øvelserne føres fra enkle grundformer frem til de første symmetriformer og geometriske figurer

Tegning: Gennem indføringen af bogstaverne og ud fra fortællestoffet har læreren mange muligheder til at indføre eleverne i brugen af farvefladen, med sigte på billedlig fremstilling.

2. klasse

Maling: Ud fra små karakteriserede historier gør man studier hvor farverne agerer, bytter plads, viser hensyn, er i ligevægt osv. "Farvehistorierne" må ikke være vilkårlige påfund, men udspringer fra en god indsigt i farvernes karakter og væsen. Der tilrettelægges målrettede øvelser ud fra Goethes farvecirkel med karakteristiske, komplementære og karakterløse farveklange

Formtegning: Symmetri- og spejlingsformer øves videre, bl.a. opgaver hvor eleverne fuldfører påbegyndte figurer. Sværhedsgraden kan øges ved at lægge symmetriaksen horisontalt.

Tegning: Arbejdet med tegningerne bliver mere bevidst og kan føre det tegneriske og maleriske nærmere hinanden. Det er vigtigt, at arbejdet med farven udfolder sig i fladen, ikke indenfor en given kontur.

3. klasse

Maling: Med tanke på klassetrinets arbejde med skabelsesberetningen fra Det gamle Testamente, kan også farvernes tilblivelsesproces danne et fint udgangspunkt for en række maleopgaver: Ud af lys og mørke kan f.eks. gult, rødt og blå opstå på en levende måde. Man arbejder mod farvecirkelens plus- og minusside og samtaler om de varme og kolde farvers egenskaber, også fra en følelsesbetonet synsvinkel. De syv skabelsesdage kan gengives malerisk gennem farvedramatik og farvestemninger som står sig godt med de gammeltestamentlige fortællinger.

Formtegning: Øvelserne fra foregående år føres videre med dobbeltsidig symmetri og friere asymmetriske ligevægtsøvelser og formforvandlinger, og der udføres differentieringsøvelser indenfor cirklen.

Tegning: Klassetrinets fag- og fortællestof stimulerer til det mere genstandsmæssige i tegningerne. Læreren må i denne forbindelse hjælpe eleverne til ikke at blive pedantiske naturalister. Tegninger gøres i frihånd uden hjælpemidler som passer og lineal. Klare og enkle eksempler på tavlen kan danne forbilleder. Der arbejdes også bevidst med brugen af farver. Farverne kan overlappes i flere lag, så nye og spændende virkninger kan opstå.

4. klasse

Maling: Ind til nu har eleverne for det meste malet ud fra farveklange og farvehistorier og givet disse egne, frie former. Med nye emner som zoologi og den nordiske mytologi kommer nye udfordringer i maleundervisningen. Udfordringen ligger i at få farverne til at fortætte sig til former som gengiver det karakteristiske ved dyret eller den enkelte gud eller helt. Farvegrundning af malepapiret er at anbefale for mange af opgaverne på dette klassetrin. Herved skabes i underlaget en stemning, en atmosfære, som de forskellige dyr og skikkelser kan stige ind i og vokse ud fra. Det vigtige på dette klassetrin er at karakterisere, ikke

illustrere med alskens detaljerigdom. Troværdige stemninger og omgivelser er det halve arbejde.

Formtegning: Der indføres krydsningsformer (ormeslyng), gerne baseret på ornamentik fra de oldnordiske og keltiske kulturer, hvor man fra bl.a. smykker og våben kan finde et utal af motiver. Forskellige former fra knob og knuder kan gengives og øves på dette klassetrin. Sådanne øvelser styrker koncentration og rumfornemmelse.

Tegning: Barnet lever sig ind i den nordiske mytologis kraftfulde billeder, og deres tegninger får et tilsvarende stærkt og karakteristisk præg. Større tegneformat, store former i enkle farver, i stil med den førnævnte periodes knappe udformning, er anbefalelsesværdig. Med udgangspunkt i dyrenes overordnede former øves der i et enkelt formsprog at eftergøre disse.

5. klasse

Maling: Arbejds måder og erfaringer fra 4. klasse føres videre i 5. klasse særligt i tilknytning til botanik og historieundervisningen. Man begynder ofte med maleriske plantestudier ud fra gul – blå polariteten og fører det videre gennem forskellige blandingsforhold mellem disse to farver. Naturens mangfoldighed af grønne nuancer bør udforskes, og eleverne kommer herved til at opdage farveblandingens ”hemmeligheder”. Målet er hele tiden at fremhæve det karakteristiske, det processuelle. Temaer hentes i stor udstrækning fra historieundervisningen, hvor de gamle flodkulturer behandles. Også her bør stemningen danne udgangspunktet: Hvilke grundtoner findes i det ægyptiske, hvilke farveklange kan bruges til at karakterisere en klassisk græsk kvalitet? Det er stadig vigtigt at det æstetisk-illustrative ikke tager overhånd.

Formtegning: Formtegningen går nu over i en elementær geometrisk tegning, en frihåndsgeometri. Uden passer og lineal udføres opgaver med cirkel og ret linje som udgangspunkt. Cirklen kan opdeles i smukke former som tiltaler skønhedssansen hos eleverne.

Tegning: Motiver for dette klassetrin hentes bl.a. fra fremstillingen af de gamle kulturperioder og fra naturfagene. Der indføres almindelige farveblyanter og tørre oliekridthprodukter, som svarer elevernes behov for større eksakthed og nuancering. Tegneteknikker øves, blandt andet indføres skraverings- og prikteknikker.

6. klasse

Maling: På dette klassetrin møder man hos eleverne en gryende kausalitetsforståelse og en skærpet iagttagelse. Aktuelle opgaver kan f.eks. hentes fra projektions- og skyggelæren, som behandles i fysikundervisningen. Forskellige lysfænomener i forbindelse med optikken kan udtrykkes malerisk: Nordlys, lyn, regnbue. Zonegeografien inspirerer til mange spændende maletemaer: Polære landskabsstemninger sættes mod hinanden, f.eks. det tropiske og det arktiske landskab. Nok en gang kan man bevidstgøre Goethes farvecirkel og udtryksmulighederne man har med de varme og kolde farver. Primær- og sekundærfarverne kan blandes videre til jordagtige, dæmpede farver, de såkaldte tertiærfarver. Allerede i 5. klasse kan farvebrugen reduceres noget i billederne, men i 6. klasse kan eleverne lade primærfarverne ”tilintetgøre” hinanden så brunt og til sidst neutral grå eller sort opstår. Dette kan danne en fin overgang til lys/skyggetegningen som begynder på dette klassetrin.

Laseringsteknikken påbegyndes i 6. klasse. Man kan begynde lag på lag med en farve, så to og til slut de tre primære farver over hinanden, til både sekundær- og tertiærfarverne opstår. Mineralformer i forbindelse med geologien er fine opgaver i denne forbindelse.

Tegning: Der gives en indføring i enkel skygge- og projektionslære, grundlagt på eksakte iagttagelser. Tegnekullet er det nye redskab fra og med dette alderstrin, og sort-hvid billedfremstilling er det gennemgående tema. Der arbejdes først og fremmest med kulletts brede side. Efter en række tekniske forøvelser kan man lade eleverne tegne kugle, cylinder, kegle, og kube som rummelige legemer. Lysindfaldet kan varieres, dermed opstår nye forudsætninger. Halvskygger, kerneskygger og slagskygger defineres og tegnes.

7. klassetrin

Maling: Maleopgaverne viger i dette skoleår til fordel for brug af nye tegnematerialer. Men der bør stadig udføres nogle øvelser i slørmaling, hvor der tilstræbes større dybde. Det maleriske perspektiv bør opleves før man begynder på det lineære og central perspektiv. Bevidst brug af både farve- og luftperspektiv må beherskes før eleverne går ind i perspektiv med flugtplaner m.m. Luftperspektivet kan tydeliggøres i tuschmaleriet med udgangspunkt i kinesisk og japansk landskabsmaleri. Maling med tusch er godt på dette klassetrin, da det kræver koncentration og selvbeherskelse.

Tegning: Lys- og skyggeøvelser fortsættes og bliver efterhånden mere eksakt øvet ved at perspektivtegningen kommer ind. Nu kan eleverne øve sig i at tegne en krukke el.lign. Med lysindfald fra en side. Mere avancerede øvelser kan være at tegne genstande som gennemtrænger hinanden som f.eks. en stav gennem en kugle. Videre introduceres perspektivtegning. Renæssancehistorie giver en naturlig baggrund for perspektivtegningen. Dens udgangspunkt er geometrien og konstruktionen. Lineal, vinkelmåler og spidsede blyanter er nødvendige redskaber.

Det første arbejde med perspektivet fordrer streng disciplin, men man kan efterhånden føre eleverne ind i et mere levende og kunstnerisk udtryk. Frihåndstegning af huse, bebyggelse og landskab ved hjælp af perspektivet er en gunstig videreføring. Skraverings- og skyggelægningsteknikker introduceres og øves i løbet af 7. og 8. klasse.

8. klasse

Maling: Laseringsteknikken plejes stadig. En kunstnerisk, saglig dømmekraft kan oparbejdes på dette klassetrin ved at male de samme opgaver først i vådt-i-vådt og siden med laseringsteknik. Et særligt felt er det man kunne kalde ”meteorologisk maleri”, landskabs- og skystudier med skiftende stemninger ud fra vejrforhold, årstider og situationer kan både skærpe iagttagelsen af naturfænomener og genspejle de vekslende tilstande i elevens eget sjælelige landskab. Temaer fra den industrielle revolution indbyder til at dykke ind i lys/mørke-kontraster på en ny måde.

Tegning: Mottoet for dette klassetrin kunne være ”at forbinde det tekniske med det skønne”, idet geometri, projektions- og skyggelære sammenfattes i forskellige opgaver. Eleverne i 8. klasse har både sans og respekt for nøjagtighed og dygtig udført håndværk. Klassen har som regel lavet modeller af de platoniske legemer. Disse kan nu tegnes med f.eks. hvid blyant eller hvidt kridt på mørkt papir. Med linoleum- eller træsnit møder eleverne sort/hvid i absolut kontrast, noget som passer til alderstrinet.

9. klasse

I 9. klasse ændres de ugentlige fagtimer i tegning og maling til håndværksundervisning i blokperioder á 3 til 6 ugers varighed med 6 timers undervisning pr uge. De specifikke emner kan variere fra år til år, men tager udgangspunkt i følgende tre fagområder:

Croquistegning med blyant og kul. Her øves elevernes evne til at aflæse den menneskelige figur, udtryk, hvile- og spændingspunkter med videre. Ligeledes øves såvel hurtige skitser som fordybelse i tegningen.

Penselteknik og andre tekniske/redskabsmæssige tilgange til malearbejdet. En periode med bevidstgørelse om muligheder i maleriet ud fra hensigtsmæssige valg af redskaber og teknikker.

Plakattegning: Nærstudie af grafisk design og indblik i tidstypiske udtryk gennem nøje manuel kopiering, dvs. optegning i forstørrelse og præcis farvelægning af et grafisk udtryk som en plakat, et plade- eller CDcover, et kunstryk eller lignende. Undervejs i forløbet gennemgås forskellige teknikker i tegning, kvadrering og målestoksforstørrelse og farveblandningsteknikker. Det færdige udtryk er en færdigbearbejdet plakat på ca. 70x100 cm.

I tillæg til de øvende fagområder indeholder hovedfagsundervisningen 6 ugers kunstbetragtning eller kunsthistorie, som gennemgår den historiske udvikling i billedkunst, skulptur og arkitektur fra jæger- samlersamfund i istiden til den europæiske barok i 1600tallet.

I forbindelse med gennemgangen diskuteres udviklingen i forholdet mellem kunst, kunstner og samfund ligesom forskellige kunstneres biografier gennemgås.

I tilknytning til de historiske gennemgange af de forskellige kunstudtryk øver eleverne selv gengivelse af udvalgte kunstværker i billede og ord, ligesom skabelse af nye værker inden for bestemte stilperioder og genrer opøves.

Øvelserne foregår delvis med hjælp fra reproduktioner, delvis in situ foran verdenshistoriske mesterværker.

Hovedområder i dette fag:

Historisk kundskab: Indsigt i en væsentlig del af vores totale kulturelle baggrund, et supplement til de andre aspekter i den øvrige historieundervisning.

Iagttagelse: Øvelse i at se, opmærksomhed overfor objekter, udfordring i at sætte navn på det iagttagne, krav til en beskrivelse før en eventuel bedømmelse.

Stilsans: Indlevelse i forskellige kvaliteter som træning i bevægelighed. Øvelse i genkendelse og bestemmelse med hensyn til tid og sted.

Virkemidler: Analyse af forskellige epokers og kunstneres specifikke virkemidler, indlevelse i kunstværkets intentioner, bevidstgørelse af virkning på tilskueren.

Udvikling: Variation i kunsten som udtryk for forskelligheder i livsførelse og verdensopfattelse, stilhistoriske perspektiver som nøgle til forståelse af menneskets bevidsthedsudvikling.

Senere i elevens skoleforløb - i 12. klasse - fortsættes den historiske linje frem til nutiden, og samtidig fordybes og suppleres de indeholdte emneområder.